

Volstrekt samen

Het gaat om aandacht, waardering en samen

Afsluiting 10^e Landelijke IKC-dag 2023, met een kroontje op de I – waarbij het motto geldt: **Een plek voor ieder kind**; ik vermoed in een IKC (integraal en inclusief)

Begin deze maand werd ik gebeld door Job van Velsen.

‘Hee Job!’ reageerde ik, heel enthousiast.

Ik had echter een Job in gedachten die ik niet aan de telefoon had.

‘Klopt,’ zei deze Job, ‘We kennen elkaar niet.’

Daarna ging Job allemaal mensen noemen die hij wel kende. Mensen die ik misschien ook zou kennen. Zo gaat dat tussen twee mensen aan de telefoon die elkaar niet kennen.

‘Waarom bel je me eigenlijk?’ vroeg ik

Job vertelde geraakt te zijn door een droom van een column, die ik in het voorjaar geschreven en gepubliceerd had.

‘Welke?’ vroeg ik gestreeld.

Kon hij zo snel niet meer voor de geest halen. Maar wel dat hij erg geraakt was en dat hij iemand zocht die de Landelijke IKC-dag wilde afsluiten. Ja, dan kom je snel bij mij uit, fluisterde ik tegen de telefoon.

‘Wat zeg je,’ vroeg Job.

‘Wat is dat, die Landelijke IKC-dag?’

Ik had er nog nooit van gehoord, laat staan dat ik weet hoe je zoiets afsluit.

‘Geeft niks,’ zei Job.

En hij vertelde dat de Landelijke IKC-dag van vorig jaar een geweldige afsluiter had gehad. Een cabaretière vertelde een persoonlijk verhaal en heel de zaal was tot tranen toe ontroerd. Men had het er nu nog over.

Ik werd daar niet zekerder van.

‘Moet ik dan ook persoonlijke verhalen gaan vertellen, Job?’ vroeg ik, terwijl mij het zweet uitbrak.

‘Dat kan,’ zei Job, ‘Maar het hoeft niet.’

Nou mensen, daar sta ik dan. Hier zo op het podium, voor een volle zaal. Die ik nu in vervoering moet gaan brengen. Ik heb daar een kwartier voor, 20 minuten hooguit. Voor een samenhangend verhaal.

Ik heb ergens gehoord dat er dan eerst verbinding moet plaatsvinden, een soort korte kennismaking, leidend tot een kortstondige relatie. De zaal moet zich kunnen identificeren met de spreker. Goed voor de relatie.

Kijk, daar ga je al.

Ik ben geen spreker, ik ben een schrijver. Ik lees op wat ik geschreven heb; ik doe aan *‘spoken word’*. Ook nooit van gehoord, totdat Job mij belde.

Maar goed, terug naar onze kortstondige relatie:

Ik ben Ferdinand ter Haar, zo’n dertig jaar werkzaam in het onderwijs. Oorspronkelijk kom ik uit de bouw. Los van dat al ben ik vooral schrijver, een ‘veel-schrijver’, daar ik inhoud en diepgang ontbeer. Mijn allereerste koersplan, geschreven voor een grote SBO-organisatie, telde 140 bladzijden. Ik was toen nog jong, slank en onwetend.

Ik ben vader van drie grote dochters en hartstochtelijk in een *langdurige* relatie met Arie. Over hen schrijf ik veel. Misschien heeft u dat al ergens opgemerkt.

In 2021 wilde ik een boekje schrijven over leiderschap. Het boek draagt de veelzeggende titel *'Ik doe maar wat'* en gaat over van alles in het onderwijs, behalve over leiderschap. Het is een boekje vol beschouwingen geworden, beschouwingen in volle *'verwondering'*.

Ja, nu ik het zo zeg: de rode draad door 30 jaar onderwijs – nee, door heel mijn leven – is verwondering. Niets is vaststaand, alles lijkt vergankelijk en tegelijkertijd zijn we er zo druk mee.

Heel eerlijk, even onder ons gezegd en gezwezen; die verwondering is soms ook diepe ergernis. Of zware agitatie. Ik kan me soms kapot ergeren.

Zo verwonder ik me al jaren over linksrijders op de A15 of mensen die hun knipperlicht niet gebruiken. [verhaal buurman]

Ik kan vol verbazing kijken naar mensen in grote haast, vooral in lange rijen voor de kassa. Mensen die even snel voorschieten als jij net iets te lang voor de koelcel in de supermarkt staat – *zal ik jonge veldsla nemen of toch rucola?* Mensen die doorrijden bij oversteekplaatsen, een inhaalactie inzetten vlak voor de versmalling, jonge moeders die hun kinderen naar school brengen – maar altijd net iets te laat van huis vertrekken.

Ik kan me verbazen over mensen die in een groot gebouw samenwonen, maar geen weet van elkaar hebben. Of waar de tussendeuren dicht zijn, zelfs op slot gedraaid. Er is hoop, want als je daarover vragen stelt, ben je niet alleen!*

* Laurentien van Oranje

Onlangs schreef ik voor AVS een column over de waarden *'aandacht'*, *'waardering'* en *'samen'* – ik weet het, niet heel erg sterk. Eind van de week, ik was moe, denk ik. Maar toch, in ons werk – in welk gebouw dan ook – gaat het hierom. Het gaat om *'aandacht'*, *'waardering'* en *'samen'*.

En ik moest denken aan Ilse.

[Uit: 'Liefdevol jennen']

Een tijdje terug, tijdens een muziektfestival diep in de Achterhoek, kwam ik Ilse weer tegen. Ilse zat zo'n vijftwintig jaar geleden bij mij in de klas, groep 5/6 van De Hoeksteen in Groenlo. In dat vestingstadje heb ik mijn eerste stappen gezet in het onderwijs en als zelfingenomen jongeling meer dan eens mijn neus gestoten.

In Groenlo leerde ik hoe belangrijk de planning van huisbezoeken was - ik deed er drie op een avond. Door schade en schande leerde ik dat je nooit moest beginnen bij leerlingen waarvan de ouders werkzaam zijn bij de bierbrouwerij '*Grolsch*'.

Dan werd het een zware avond.

Ik leerde er dat je niet zomaar de verwerking van een rekenles kunt stilleggen, omdat het te stil is in de klas en dat nú de '*Pindakaassong*'* gezongen moet worden.

Ook kwam ik erachter - veelal door de ouders - dat kinderen uit groep 5/6 niet allemaal emotioneel klaar zijn om op jouw verjaardag een video van Eddie Murphy te bekijken.

Toen ik Ilse weer tegenkwam, ze stond met een biertje in haar hand te genieten van een fijne bluesband, kwam een beladen herinnering naar boven. Eentje die prompt mijn kaken rood kleurde. Eentje waarvoor ik mijn excuses moest gaan aanbieden.

Indertijd was Ilse een schat van een leerling, die altijd alle tijd nam voor alles wat zij deed. Voor een ongeduldige meester als ik een ramp. Of het nu rekenen was, taal, schrijven of zelfs het maken van een tekening, ze keek eerst in peilloze dieptes en organiseerde in een soort trance haar werkomgeving. Voordat er ook maar één som gemaakt was, moest op haar tafeltje eerst alles recht worden gelegd. Haar rode pennenbak stond rechts uitgelijnd, het kladblok

links en precies in het midden het werkboek.

Daaronder lag het schrift.

Ik heb jarenlang gedacht dat Ilse landmeter zou gaan worden. Of meubelmaker. Ergens vermoedde ik in Ilse een doorontwikkeld, bionisch timmermansoog.

Haar voorbereidingen namen zoveel tijd in beslag dat er pas aan de sommen werd begonnen als de helft van de klas al klaar was. En ik al drie keer tegen de muur opgelopen was.

Meer dan eens spoorde ik haar aan:

'Toe Ilse, ga eens aan het werk!'

Dan keek ze me aan, nee, dan keek ze dwars door me heen en zette haar pennenbakje een fractie naar rechts. En die stond al prima!

'Kom op, dame!'

Van ongeduld klapte ik in mijn handen.

Pas veel later begreep ik dat ze al keihard aan het werk was.

Het willen maken van excuses betrof echter niet deze pedagogisch-didactische miskleun of mijn gebrek aan kennis wat betreft breinontwikkeling van jonge kinderen.

Toen ik Ilse weer zag na zoveel jaren, moest ik denken aan haar kleurpotloden.

Destijds kende mijn klas het *'inloopuurtje'*. Vanaf 08.00 uur konden de leerlingen de klas in en lag er werk klaar op hun tafeltjes. Werk waarvan ik dacht dat het paste bij de specifieke ontwikkelingsbehoefte van elk van mijn leerling.

Ilse begon ook in het inloopuurtje nooit direct aan het werk dat ik voor haar op tafel had gelegd, netjes naast de rode pennenbak. Of het nou redactierekenen was, de topografie van Drenthe of lezen uit *'Snuf, de hond'***, ze ging eerst uitgebreid al haar kleurpotloden slijpen. Elke ochtend begon zij

met hetzelfde ritueel, het slijpen van al haar kleurpotloden. Alle potloden moesten allemaal dezelfde lengte hebben. Als Ilse daags ervoor veel blauw had gebruikt, moest oranje er ook aan geloven. Moest geel worden bijgepunt, alle andere potloden zaten in hetzelfde schuitje.

Ook voor het slijpen nam Ilse alle tijd.

Was de rest van de klas bezig zichzelf tegemoet te komen aan de specifieke ontwikkelingsbehoeften en ik al vier keer op kop in de gordijnen hing, Ilse sleep dapper door, onverstoorbaar en altijd met een soort Mona Lisa-glimlach.

Voor de kleurpotloden had Ilse een houten bakje, vierkant. Na het slijpen werden de potloden in dit bakje geplaatst en wezen zij scherpgeslepen, als een raketinstallatie uit Noord-Korea, naar het krijtbord. Als alles even lang, even scherp en even recht in het bakje stond, knikte Ilse tevreden en opende zij het boek dat op haar tafel lag en ging zij aan het werk.

En nu komt het, nu komt het moment waar ik niet trots op ben.

Tijdens het inlooptje liep ik ook mijn vaste rondes door de klas. Om kinderen te helpen, het gemaakte werk alvast na te kijken, schouderklopjes uit te delen en bemoedigende woorden te fluisteren. Als ik langs Ilse liep, kon ik me nooit inhouden en tikte ik in het voorbijgaan haar raketinstallatie door elkaar. Alle kleurpotloden, op kleur gerangschikt, lagen kriskras over elkaar heen in het houten bakje en wezen alle kanten op.

Ilse werd nooit boos op mij, bleef Mona Lisa, legde haar pen neer, zuchtte even en rangschikte opnieuw haar kleurpotloden.

Toen ik haar op het festival mijn excuses daarvoor aanbod en een biertje, moest ik vertellen waarvoor de verontschuldigungen waren. Dat van de potloden wist ze niet meer, wel dat ik een plagerige meester was.

Liefdevol jennen, noemde ze het.

'Je had altijd aandacht voor me, ook als je aan het klieren was!'

De Pindakaassong kende ze nog, woord voor woord.

Ik kon wel huilen.

Ik dacht ineens ook aan al die mensen die elke dag de mouwen opstropen om goed werk te doen. Ik moest denken aan de kleuterjuf – ik had trouwens ook aan de conciërge kunnen denken, pedagogisch medewerker, de bestuurder, de hulpouder, de orthopedagoog, directeur, IB-er, vrijwilliger, stagiaire – wie dan ook. Maar ik dacht aan de kleuterjuf.

Leuk hoor, al dat krioelende kleine grut, superleuk. Maar zet mij een dag voor een kleuterklas, zet mij een dag in de kinderopvang, en ik lig eraf.

Nog niet zo heel lang geleden, net voor de zomervakantie, moest ik voor vijf minuten een kleutergroep overnemen. Het waren de vijf langste minuten uit mijn leven.

[Uit: 'Diepe, diepe bewondering voor de kleuterjuf']

Vanmorgen viel Givano met zijn oor op de rand van de groepstafel. Givano is vier en zijn pijngrens is navenant. Zijn oorbelletje had een kleine wond achter zijn oor gemaakt, waardoor er sprake was van bloed. Givano zelf dacht dat zijn oor eraf was.

Bloed en kleuters zijn niet de beste vrienden van elkaar.

Ik zat in mijn kantoor belangrijk werk te doen, na te denken over de toekomst en waar het toch allemaal heengaat met het onderwijs, toen Yasmine hard op het glas van de deur bonkte. Achter adem en met ogen als schotels probeerde Yasmine te vertellen wat er allemaal in de klas gebeurd was. Uit haar woorden begreep ik dat Givano heel veel bloed verloren had, dat hij heel veel pijn had en dat de juf mij NU nodig had.

Dan laat je alles uit handen vallen.

Ik blokkeerde voor de rest van de dag mijn agenda, stelde 'Out of office' in en rende achter Yasmine aan.

In de klas trof ik een juf in volkomen rust aan. Ze vertelde dat Givano inderdaad gevallen was, dat het een beetje bloedde en dat het haar verstandig leek om toch even moeder te bellen. Of ik dan even, hooguit vijf minuten, de groep kon overnemen.

'Ze gaan net eten en drinken, dus dat scheelt,' zei de juf bij de deur.

'Ah, prima,' antwoordde ik opgelucht, 'Lees ik onder het eten gezellig een stukje voor uit 'De kleine mol'.' *

De juf hoorde me al niet meer.

Ik keek de klas rond en zag dat de stoeltjes al in een kring stonden.

'Oké, jongens en meisjes, pak allemaal jullie broodtrommeltje en drinkbeker van het aanrecht en zoek je stoel op.

Zestien paar ogen keken naar de deuropening, daar waarin hun juf verdwenen was. Samen met Givano, die bloed had.

In plaats van zijn beker pakte Luuk het stoeltje van Givano en zette deze aan een tafeltje, ergens achterin de klas.

'Die komt toch niet meer terug,' bromde hij.

Janine pakte tissues van het aanrecht en begon de vloer schoon te maken, daar waar Givano gelegen had. Enes vond dat zijn trommeltje te vies was om open te maken en wilde ermee naar het toilet. Charlotte begon te zingen over een rendier, haar vriendinnetje Sofia neuriede mee. Vrij hard.

Ze hebben me niet gehoord, dacht ik nog.

'Jongens, kom op, op jullie stoelen! Dan kan ik gaan voorlezen!'

Opnieuw nul reactie. Althans, niet de gewenste. Daan liet zijn nieuwe schoenen zien aan Samuel en Morzal ging op handen en voeten – want ze was een paard – naar de prullenbak. Want er moest een bruine bananenschil worden weggegooid. Met de banaan er nog in. Maas vroeg wanneer de juf weer terugkwam en Saïd ging de bouwhoek in. Die zich ergens op de gang bevond. Ondertussen zat geen enkele kleuter op de stoel.

‘Nou, hup! Op jullie stoelen!’

Er zat enige fermheid in mijn stem, ingegeven door een groeiend ongeduld. Ik klapte er ook bij.

Toen ineens stond Yousra naast me, met dikke tranen. Ze pakte mijn bovenbeen vast en snikte dat ze naar haar moeder wilde. Al mijn fermheid verdween.

‘Wat is er, Yousra?’

‘Ik wil naar mama!’ zei ze zachtjes, tussen al haar tranen door.

Ik streek door haar zwarte krullen en ging zitten. Of de rest nou wel of niet op de stoel ging zitten, kon me eigenlijk niet meer schelen. Yousra moest eerst getroost worden.

Op datzelfde moment gingen alle kleuters zitten en aten zwijgend, terwijl ze naar Yousra keken, hun meegebrachte boterhammen op. Of chocokoek in cellofaan, partjes mandarijn in aluminium, geschilde komkommer aan een satéprikkertje – er is een wereld te ontdekken in het broodtrommeltje van een kleuter.

Nadat Yousra, getroost en al, ook op haar stoeltje zat, kwam de juf binnen. De zojuist gevonden orde en rust in de klas vervloog als deodorant in een bovenbouwgroep, de kleuters sprongen van de stoel af en renden naar hun juf – die zojuist teruggekeerd was van een wereldreis.

‘Waar was je toch?’

‘Waarom was je zolang weg?’

‘Waar is Givano?’

Op haar hurken gaf de juf geduldig antwoord op alle vragen en dirigeerde de

kinderen terug op hun stoel. Zonder dat ze het doorhadden.

Hoe deed ze dat? Met open mond staarde ik naar het wonder, dat zich voor mij voltrok.

De juf was niet langer dan vijf minuten weggeweest. Voor de kinderen én voor mij een eeuwigheid.

Beste mensen, vandaag hebben jullie elkaar hartstochtelijk beïnvloed – anders kom je niet naar de 10e Landelijke IKC-dag – hebben jullie in allerlei sessies kennis opgehaald, kennis gedeeld, elkaar ontmoet en elkaar ontlopen – je wilt niet iedereen spreken, mijn hemel nee!

Vandaag hebben jullie in allerlei hoedanigheden benadrukt hoe de werking van IKC moet zijn. Het fenomeen IKC is in beginsel natuurlijk prima, behalve als er zonder idee wordt samengewoond. Dan wordt een IKC snel een verzamelgebouw, waarin het ‘*samen*’ zich manifesteert in het hebben van 1 koffieapparaat. Dan is ‘*samen*’ niet meer dan toevallige ontmoetingen in het keukentje.

IKC is ook niet hetzelfde als een multifunctioneel gebouw met de tussendeuren op slot en ramen afgeplakt. Waar kinderopvang ergens in een hoek zit en een deel van het plein mag gebruiken als de kinderen van de school weer naar binnen zijn.

IKC is de resultante van ‘**volstrekt samen**’ – samen met alle partners in hetzelfde gebouw. IKC is voorbij eigen belang, is samen vanuit waardering – weten wat het werk van elkaar inhoudt. IKC is vanuit ‘*volstrekt samen*’ aandacht hebben voor datgene wat ons allen bindt en samenhoudt: *het kind en diens ontwikkeling*.

Aandacht voor Ilse en waardering voor iedereen om Ilse heen.

We hebben allemaal, vanuit onze eigen expertise, daar een evenwaardig aandeel in. Wij allen hebben, vanuit onze eigen opdracht, een wezenlijk aandeel om in gezamenlijkheid een rijke omgeving te creëren, waar het kind zich wentelt in aandacht

en waardering, waarin het gedijt. En daarmee iedereen om het kind heen. Wij dus.

IKC werkt alleen als we het volstrekt samendoen – onderwijs, kinderopvang, jeugdzorg, welzijn, gemeente, het mannenkoor*, wat ook nodig is - met elkaar. Dat maakt het samenwonen in één gebouw ook veel leuker.

Beste mensen, graag wil ik onder dankzegging onze kortstondige relatie beëindigen. En u allen wijsheid en *'volstrekt samen'* wensen in uw IKC – ga anderen voor in het samen. Dan alleen gaat het samen lukken.

'Geef uw IKC ziel! '**

* Ik maak geen grap!

** Gijs van Rozendaal